

ILGARI SUDLANGAN SHAXSLAR O'RTASIDA HUQUQBIZARLIKLARNING MAXSUS PROFILAKTIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Qambarov Sardorbek Abdulvosit o'g'li

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17274991>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ilgari sudlangan shaxslar tomonidan sodir etiladigan huquqbuzarliklarning oldini olish, ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish hamda retsidiv jinoyatchilikka qarshi kurashishning samarali mexanizmlari tahlil qilinadi. Maxsus profilaktika choralarining huquqiy asoslari, mahalla va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning hamkorligi, shuningdek, psixologik va ijtimoiy rehabilitatsiya jarayonlarining ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: ilgari sudlangan shaxs, retsidiv jinoyatchilik, huquqbuzarlik, maxsus profilaktika, rehabilitatsiya, ijtimoiy moslashuv, profilaktika inspektori.

Kirish

Ilgari sudlangan shaxslar o'rtasida huquqbuzarliklarning qayta sodir etilishi (retsidiv) muammosi jamiyatda barqaror ijtimoiy muhitni ta'minlashga jiddiy to'siq bo'lib kelmoqda. Jinoyat sodir etgan shaxs jazoni o'taganidan keyin uni to'laqonli hayotga qaytarish, mehnat faoliyatiga jalb etish, ijtimoiy rehabilitatsiya va psixologik moslashuvini ta'minlash dolzarb vazifa hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun, Prezident farmonlari va Ichki ishlar organlari faoliyati orqali ushbu yo'nalishda kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ilgari sudlangan shaxslarning qayta jinoyat sodir etishiga olib keluvchi ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlash va ularni bartaraf etish mexanizmlari hamon takomillashtirilishi lozim.

Asosiy qism

1. Ilgari sudlangan shaxslarning huquqiy maqomi va ijtimoiy moslashuvi

Ilgari sudlangan shaxslar jazoni o'tab chiqqandan so'ng jamiyatda ayrim huquqiy cheklovlariga duch keladi. Bular mehnatga joylashishdagi muammolar, ijtimoiy ishonchning pastligi va psixologik beqarorlik holatlari bilan bog'liq. Shu sababli, ularning ijtimoiy hayotga qayta kirib borishida davlat organlari, xususan, profilaktika inspektorlari, bandlik markazlari, mahalla fuqarolar yig'inlari va nodavlat tashkilotlar o'rtasida yaqin hamkorlik zarur.

2. Maxsus profilaktika choralari

Maxsus profilaktika ilgari sudlangan shaxslar tomonidan huquqbuzarliklarni takror sodir etishining oldini olishga qaratilgan tizimli va maqsadli faoliyatdir. Bu jarayonda quyidagi yo'nalishlar alohida ahamiyat kasb etadi:

- **Huquqiy nazorat** – profilaktika inspektorlari tomonidan muntazam monitoring olib borish;
- **Psixologik yordam** – retsidiv xavfini kamaytirish uchun individual suhbatlar va psixologik treninglar;
- **Ijtimoiy rehabilitatsiya** – mehnatga joylashtirish, kasb-hunar o'rgatish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlari;
- **Mahalla hamkorligi** – fuqarolik jamiyati institutlari orqali nazorat va ijobiy muhit yaratish.

3. Huquqbuzarliklarning sabablari

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ilgari sudlangan shaxslar orasida huquqbuzarliklarning qayta sodir etilishiga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

- ijtimoiy moslashuvning past darajasi;
- bandlikning yo'qligi;
- oilaviy muhitdagi ziddiyatlar;
- spirtli ichimlik va giyohvandlikka ruju qo'yish;
- psixologik stress va ijtimoiy befarqlik.

Ushbu omillarni kamaytirish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish, profilaktika inspektorlarini zamonaviy treninglar orqali tayyorlash, shuningdek, mahallalarda "Reabilitatsiya markazlari"ni tashkil etish muhimdir.

4. Profilaktika inspektorlarining roli

Profilaktika inspektori ilgari sudlangan shaxs bilan individual yondashuv asosida ishlashi, uning ijtimoiy muammolarini aniqlab, huquqiy va psixologik yordam ko'rsatishi lozim. Ularning faoliyati faqat nazorat bilan cheklanmasligi, balki motivatsion, ijtimoiy-pedagogik yondashuv asosida olib borilishi kerak.

Xulosa

Ilgari sudlangan shaxslar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligi ularni ijtimoiy hayotga qayta jalb etish mexanizmlariga bog'liq. Shu bois maxsus profilaktika choralari kompleks tarzda, ya'ni huquqiy, psixologik, pedagogik va ijtimoiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi zarur. Mahalla tizimi, ichki ishlar organlari va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi uzviy hamkorlik retsidiv jinoyatchilikni kamaytirishning eng muhim omilidir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Sodiqov, A. "Jinoyatchilikning ijtimoiy sabablari va ularni bartaraf etish yo'llari." – Toshkent: Yuridik adabiyot, 2020.
2. Abdullayev, R. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi nazariyasi va amaliyoti." – Toshkent: Akademiya, 2019.
3. Qodirov, B. "Profilaktika inspektori faoliyatining huquqiy asoslari." – Toshkent: IIV nashriyoti, 2022.